

Släktcirkeln

Forum för cirkelledare 19 Nov
2000

Utgivare: Sveriges Släktforskarförbund

Postadress: Box 30222, 104 25 Stockholm

Redaktör: Johan Alex Lindman

Tel: 08 - 695 08 90

Fax: 08 - 695 08 24

Nybörjaren och datorn

Vid träffen för cirkelledare i släktforskning i samband med riksstämman 1999 dök frågan om *nybörjare i släktforskning och datorn* upp vid flera tillfällen utan att man kom till någon slutlig lösning.

Problemet har diskuterats tidigare vid flera sammankomster, och man har som regel kommit fram till följande: att lära sig släktforska är en sak, att använda datorn i släktforskningen är en annan. Alltså inga datorer i nybörjarcirklar. Sådant får man lära sig i särskilda datorcirklar eller -kurser. Frågan är emellertid om det resonemanget håller längre. Utvecklingen går rasande fort och i allt fler hem har man tillgång till dator och är van att handskas med den.

Först bör vi kanske klara ut att datorn har två helt olika funktioner i samband med släktforskning:

1. Med datorns hjälp kan jag dokumentera och bearbeta min släktforskning.
2. Datorn gör det möjligt för mig att samla information från databaser, cd-skivor och nätet osv.

Vad gäller den första punkten kan vi nog vara överens om att det krävs särskild utbildning i form av cirkel, kurs eller möjligen självstudier för att lära sig använda det släktforskningsprogram man valt. För den som har dator och kan använda den bör

det inte vara något hinder att använda den under en nybörjarcirkel. Punkt två är svårare att klara ut lika enkelt.

Det är stor skillnad på dagens källmaterial och framför allt sättet att komma åt det och vad som stod till buds när flertalet av dagens cirkelledare lärde sig släktforska. Då måste nästan alla börja gräva i kyrkböcker och andra arkivalier. Från början skedde det på arkiv och så småningom med mikrofilm och mikrokort på bibliotek eller hemma. För några fanns dessutom kalendrars, släktböcker och ett och annat register.

Idag finns naturligtvis dessa möjligheter kvar. Några årtiondens släktforskningshause har avsevärt ökat tillgången på litteratur, register, släktforskarförteckningar o.d. Den tekniska utvecklingen har därutöver lett till skapandet av databaser, hemsidor, jättelika världsspännande men ganska enkelt sökbara person- och anbytesregister osv, dessa senare i regel endast tillgängliga för den som har tillgång till dator. Och vi är ännu bara i början av den här utvecklingen.

Det finns så mycket att få via den databaserade informationen, så stora möjligheter att undvika dubbelarbete, att även nybörjarna måste få lära sig i varje fall något om den sidan. Problemet är att släktforskaren åtmins-

tone tills vidare också måste behärska det "gammaldags" grävandet i kyrkböcker och andra arkivalier. Jag kan inte se annat än *att tiden för utbildning av nybörjare - och cirkelledare - måste förlängas*. Kanske ska man skilja på nybörjarcirklar, arkivcirklar, nät ("web") -cirklar, programcirklar osv.

Detta är den verklighet vi har att handskas med. Framtidens släktforskare kommer kanske att bli bättre på att med datorns hjälp leta fram information än att plocka fram den ur arkivalier. En del av tjusningen med arkivfynd får vi hoppas kommer att ersättas av motsvarande för fynd med hjälp av datorn.

En sak måste föras på tal här: *frågan om kvalitet!* Hur korrekt är det vi finner på nätet? Kvalitetskontroll blir utomordentligt viktigt. Den enskilde forskaren måste kunna kontrollera vad han finner. Detta möjliggörs enklast om alla släkttavlor, personuppgifter o.d. är försedda med *källhänvisningar*. Inte minst gäller det handlingar som finns på nätet. Förbund, föreningar och alla som har ansvar för utbildning måste om möjligt ännu hårdare än idag trumma in nödvändigheten av dels kontroll, dels källhänvisningar.

Erik Thorell

Cirkelledarkonferensen i Linköping

26 augusti 2000

Förbundsstyrelseledamoten *Ragnar Fornö* hälsade de omkring 35 deltagarna välkomna till Cirkelledarkonferensen i Gula Paviljongen, Folkets Park, Linköping. *Ragnar Fornö* presenterade sig och konferenssekreteraren, tillika förbundssekreteraren, *Johan Alex Lindman*. *Erik Thorell*, som lett konferenserna sedan 1988 kunde tyvärr ej delta denna gång, men sände sina hälsningar till konferensdeltagarna.

Nytt från SVAR

Göran Stenmark, SVAR i Ramsele, informerade om den nya skriften "*Mer om vad SVAR har – Nyttigt och spännande för dig som släktforskar*". Skriften tar upp "dolda" mikrofilmade arkiv som hittas i SVAR-katalogens allmänna del. SVAR har alltså samlat detta ganska outnyttjade material i en tipskatalog. Exempel på innehållet är brandförsäkringar, fabriksberättelser, fångvård, gårdshandlingar och bykistor, idrott, landshövdingeberättelser, Nya Sverige, kyrkoböckerna från den svenska kolonin i Västindien, S:t Barthélemy, provinsialläkarberättelser, sjömanshus och trolldom.

SVAR har dessutom nyligen gett ut skriften "*Påbyggnadskurs i släktforskning*", som är en fortsättning på förra årets broschyr "*Släktforska. Sök dina rötter*" (grundkurs utgiven samarbete med Sveriges Släktforskarförbund i anledning av TV-serien om släktforskning i UR-Akademiens regi). Denna handledning avser att ge tips och lösningar på forskningsproblem, då man vill veta lite mer om sina förfäder än enbart data kring släktingarnas födelse, giftemål och död. Ur innehållet kan nämnas flyttningsattester, domstolsväsendet och domböcker, bouppteckningar, emigrantforskning, Internet och dataprogram för släktforskare. Bägge skrifterna finns till försäljning hos SVAR i Ramsele.

För närvarande är domstolsarkiven för Väster-norrland, Västerbotten och Norrbotten mikrofilmade, Jämtland nästan klart och Blekinge blir klart under 2001. Kyrkböckerna fram till 1991 är mikrofilmade för hela Norrland samt för Uppsala landsarkivsdistrikt. På tur står Vadstena landsarkivs område.

DISBYT

Olof Cronberg, Växjö, berättade därefter om databasen DISBYT som startade för tio år sedan och till vilken omkring 2100 forskare inkommit med uppgifter till. Sammanlagt består nu databasen av 3,5 miljoner poster. På söksidan anges namn (efternamn måste alltid anges), församling och län på den man söker, varefter eventuella träffar redovisas. Som medlem i DIS erhåller man ytterligare information, bl.a. vem som inkommit med uppgifterna, och har man dessutom sänt in material till DISBYT erhålls också en familjeöversikt. DISBYT är t.o.m. tillgänglig och sökbar med s.k. WAP-telefoner!

Nya publikationer

Nils Marelius, f. folkbokföringsassistent, Uddevalla, visade upp sin och kyrkoherde *Björn Fyrlunds* nyligen utkomna "*Kyrkobokföringshistorik*", utgiven av Svenska kyrkans församlingsförbund (se sid. 5-6). Historiken är en beskrivning av pastorsämbetenas arbetsuppgifter fram t.o.m. den 30 juni 1991 med vissa sidoblickar, samt utkast till stolpar i arkivbeskrivning. Skriften har tillkommit i samband med upprättande av arkivbeskrivning för Vessige pastorat i Hallands län, Göteborgs stift. Kyrkobokföringshistoriken kommer att finnas i förbundets försäljningssortiment fr.o.m. denna höst (se om denna skrift liksom de två nedan Bokanmälningar på annan plats i denna tidning). *Ragnar Fornö* tipsade om *Elisabeth Thorsells* och *Ulf Berggrens* bok "*Finn din släkt*", utgiven på Svenska Förlaget, vilken även den kommer att finnas att köpa hos förbundet under hösten (se sid. 5).

Margit Lorensen informerade därefter om *Ewa Johansson*s bok "*Släktforskningens mysterium. Lärobok i släktforskning*", utgiven av Monitorförlaget (se sid. 6).

Fortsättningskurser

Gunvor Hjærtström, Lidingö, inledde till ämnet *Fortsättningskurser* och frågade vilka ämnen som efterfrågas vid fortsättningskurser. Ett förslag vore att samla ämnen till ett kompendium som förbundet kunde ge ut. Ämnen som kan behandlas är t.ex. utlandsforskning, oäkta barn, namnlagen och namnformer, yrken och skråväsendet och rariteterna i domstols- och andra arkiv. Förslaget diskuterades och konferensen beslöt att tillsätta en arbetsgrupp för att undersöka behovet av ett kompendium för fortsättningskurser, vad som skall behandlas i kompendiet samt hur en sådan skrift skulle finansieras. *Gunvor Hjærtström* utsågs att leda arbetsgruppen, till vilken hon vill knyta ett antal cirkelledare. De som önskar delta i arbetsgruppen anmodas härmed höra av sig till *Gunvor Hjærtström* (se sid. 7).

Vid den avslutande allmänna frågestunden efterlyste *Arne Carlsson*, Eskilstuna, kursutbildningar i förbundets regi. Såväl utbildning av cirkelledare som studiematerial för cirkelledare behövs.

Avslutning

Ragnar Fornö tackade deltagarna för givande diskussioner och tillönskade ett framgångsrikt cirkelledarår.

Johan Alex Lindman

Vidareutbildning av cirkelledare

Vid träffarna för cirkelledare i samband med Släktforskarlagarna 1999 och 2000 behandlades bl.a. frågan om vidareutbildning av cirkelledare och material för fortsättningskurser. Som framgår av protokollet vid årets konferens (sid.2) skall en arbetsgrupp tillsättas för att bl.a. diskutera det senare (se *Gunvor Hjærtströms* upprop på sid. 7). Nedan återges det inledningsanförande som en av deltagarna framförde vid konferensen 1999 (jämte några redaktionella kommentarer).

”Jag är cirkelledare i Värmdö utanför Stockholm. Det är första gången jag är på släktforsarkonferens så det känns både nervöst och spännande. Jag har varit cirkelledare i 4 -5 år nu. Många av er har säkert varit med längre och har mera erfarenhet och kunskaper än jag har, så jag ser fram emot att få ta del av all samlad kunskap här.

De senaste terminerna har jag också haft fortsättningscirkel och det ställer ju större krav på mig som cirkelledare. Som cirkelledare är man ju ensam, man har inget kollegium att gå till, inga kolleger att diskutera med. Läroplan finns i viss mån, men utformningen av cirkeln står jag själv för.

I och med datoriseringen ställs nya krav på mig och mer och mer filmat material finns tillgängligt. Cirkeldeltagarna kommer med allt mer avancerade frågor och krav. (I mitt fall har deltagarna tillgång till läsapparater så de praktiserar forskning under cirkelns gång och vi tar upp aktuella frågor efter hand). Inför varje terminstart undrar jag hur mycket jag ska ta med, hur mycket kan och måste rymmas inom cirkelns ram.

Mitt förslag är att förbundet ordnar fortsättningskurser för cirkelledare. Den grundkurs man haft hittills och som jag deltagit i var mycket bra och jag tycker att det var synd att den planerade kursen i Göteborg blev inställd p.g.a för få anmälningar. Ett annat önskemål är kortare kurser i handstillsläsning för cirkelledare. Att forska i domböcker skulle jag vilja lära mig mer om. Det studiematerial som SVAR kommit med har jag inte sett än, det är ju möjligt att det är tillräckligt. Visserligen är vi ambitiösa och idkar självstudier, men ibland räcker det inte. Det här var mina förslag, men jag tror att det kan komma upp fler under diskussionens gång.

Frågan om legitimation är väl heller inte slutdiskuterad, men om förbundet anser att det är nödvändigt för att säkra kvaliteten hos cirkelledarna, ligger det ju också i förbundets intresse att ordna vidareutbildning. Finns det tillräckligt stort intresse och behov bland oss cirkelledare för att ordna vidareutbildning?

För att få ett mer kontinuerligt utbyte med andra cirkelledare utöver de årliga stora konferenserna undrar jag om det skulle vara möjligt att lokalt ordna träffar. Visst är det roligt och stimulerande att jobba självständigt, men att få utbyta erfarenheter anser jag vara nödvändigt för att utveckla och förnya vårt arbete som cirkelledare.

Till sist vill jag också flagga för ett utmärkt forum som vi redan har för menings- och erfarenhetsutbyte, men är dåligt utnyttjat, nämligen tidningen *Släktcirkeln*”.

Inger Löfberg
Gezelius väg 12
134 31 Gustavsberg
08-57 03 30

Kommentar till Inger Löfbergs inlägg:

De flesta av de problem och förslag som *Inger Löfberg* tar upp har behandlats tidigare - vid våra träffar eller i *Släktcirkeln* - men det kan ju inte den veta som är med för första gången. Detta är tänkvärdt. Utvecklingen går hela tiden framåt och nya cirkelledare kommer till. Det finns alltså anledning att upprepa vad som sagts tidigare.

Behov av grund- och fortsättningskurser för cirkelledare finns alltså, men ändå har kurser måst ställas in p.g.a. för få anmälningar. Var ligger felet? Olämplig plats eller tid? Kursinnehåll? Är jobbet som cirkelledare inte tillräckligt attraktivt? I så fall varför? För tidskrävande? För dåligt betalt? Ja, egentligen ska frågan förstås inte ställas till dem som redan är cirkelledare, utan till dem som har underlaget för att bli det, men inte åtar sig uppgiften eller anmäler sig till utbildningen. Ska vi be föreningarna gå ut med enkäter till medlemmarna?

Borde vi förbättra cirkelledarkurserna genom att exempelvis låta mer praktik i att leda cirkel ingå? Men sådant tar tid och blir alltså kostsammare. Legitimation? Sådan skulle troligen ge högre kvalitet på cirkelledarna. Men skulle vi få fram tillräckligt många? Stora krav skulle ställas på den som ska examinera, registrera osv. Kostnader skulle oundvikligen uppstå.

Lokala träffar för cirkelledare har diskuterats tidigare och har också förekommit. Det skulle vara intressant att få någon rapport om erfarenheter. Från centralt håll kan man bara säga: Ordna träffar! Initiativet måste vara lokalt eller möjligen regionalt så att kostnader hålls nere.

Är *Släktcirkeln* dåligt utnyttjat? Vi har försökt provocera, men med klen resultat. Återstår bara att vädja på nytt: Kom igen med synpunkter, förslag, idéer eller protester! Alla som leder cirkel får erfarenheter. Dela med dig av dem, både positiva och negativa. Hjälpt andra att inte göra samma misstag som du själv kanske gjorde i början!

Erik Thorell

Släktforskning i nutid

Den 1 juli 1991 överfördes ansvaret för folkbokföringen från Svenska Kyrkan till skattemyndigheten. Riksskatteverket har gett ut en skrift på engelska om 16 sidor, "Population registration in Sweden" (RSV 711B, edition 3, januari 2000). Den kan beställas hos RSV på tel. 08-764 80 00.

RSV:s register innehåller uppgifter om:

- personnummer
- namn
- adress
- civilstånd
- föräldrar
- make, maka
- barn
- vårdnadshavare för barn
- adoption
- födelseort
- nationalitet
- immigration
- emigration
- död
- begravningsort

Registret innehåller både nuvarande och tidigare information. Registret innehåller också t.ex. datum för ändring av adress och civilstånd.

Vilket skattekontor?

Du kan skriva eller ringa till folkbokföringen vid skattekontoren och fråga om folkbokföringsuppgifter. Du vänder dig till det skattekontor där den aktuella personen är folkbokförd. Vanligen är det där personen är bosatt.

Vilka skattekontor som finns framgår av boken *Rikets indelningar* (utgiven av Statistiska Centralbyrån). Där framgår även vilket skattekontor alla församlingar och kommuner tillhör. Boken kan beställas från Sveriges Släktforskarförbund.

Vilken församling en viss adress tillhör framgår av *Katalog över basregistret*, utgiven av Posten. Den finns som CD-skiva och två tjocka böcker. Där finns alla adresser i hela Sverige. Kan beställas hos Postens kundtjänst, tel. 020-23 22 21.

Vilken församling en viss ort tillhör framgår av CD:n *Svenska ortnamn*, utgiven av Sveriges Släktforskarförbund. På skivan finns uppgifter om över 400.000 st. svenska ort-, natur- och bebyggelsenamn.

Spara "Rikets indelningar 2000"!

Genom att kyrkan skilts från staten kommer inne-

hållet att förändras i boken *Rikets indelningar 2001*. Adress och telefonnummer kommer ej att anges för församlingarna. Det kan därför vara bra att skaffa *Rikets indelningar 2000* och spara den. Där finns både adress och telefonnummer.

Ta fram personnummer

För att komma in i det nuvarande folkbokförings-systemet måste man veta personnumret. Det kan personalen vid skattekontorets folkbokföringsenhet hjälpa till att ta fram. Det bästa är dock att ta fram det själv, innan du ringer eller skriver. Det kan du göra i "allmänhetens terminal" som finns på alla skattekontor. Hur du använder den terminalen finns beskrivet i Sveriges Släktforskarförbunds tidning *Släkthistoriskt Forum* nr 3/00 i artikeln "Att forska efter levande släkt".

Döda

Allmänhetens terminal är kopplad till skattedatabasen. Döda personer finns med så länge de är aktuella i skattedatabasen, vanligen under 10 år. Sveriges Släktforskarförbund har gett ut CD:n *Sveriges dödbok 1950-1999* med uppgifter om alla avlidna i Sverige under denna period.

Det är ofta givande att beställa en kopia av en bouppteckning. Du måste då veta namn, dödsdatum och ort. Vilken tingsrätt du skall ringa till framgår av *Rikets indelningar* (se ovan). Högst nio kopiesidor är gratis.

Telefonkatalogen

Alla Sveriges telefonkataloger finns samlade på en CD, *Telekatalogen Bas 2001*, som finns att köpa från Sveriges Släktforskarförbund och Teliabutikerna. På skivan kan du finna uppgifter om yrke och sambo. I folkbokföringen finns uppgift om sambo endast om vederbörande har barn med sambon.

Sökexempel

I husförhörslängden har du t.ex. hittat en kvinna som är född 1890-01-01. I *Sveriges dödbok 1950-1999* söker du på hennes förnamn och födelsedatum. Har du tur finns hon där med nytt efternamn, datum när hon blev änka, dödsdatum och församling.

Du söker då efter en man med samma efternamn som är avliden den dagen. Du har tur igen, det finns en sådan man, men utan namn, bara personnummer. Du får också reda på när han gifte sig. Han dog före november 1970 men efter 1949. Du ringer till församlingen där han avled för att få reda på namnet. Tyvärr har de lämnat sina böcker för fotografering

till mikrokort och de finns ännu ej på något landsarkiv. Beställ då en bouppteckning för kvinnan.

I kvinnans bouppteckning finns makens namn och en ännu ogift dotter som bodde på samma adress som modern. Det gäller då att hitta dottern. Du söker i basregistret på allmänhetens terminal på skattekontoret. Hon finns inte där, hon har förmodligen gift sig. Församlingens kyrkböcker var ej tillgängliga. I folkbokföringen kan du inte söka efter föräldrarna eftersom båda två dog före 1 juli 1991.

Om dottern levde 1991 och hennes födelsedatum fanns i bouppteckningen kan du hos folkbokföringen med hjälp av födelsedatum och förnamn få reda på dotterns nya efternamn och personnummer. Om födelsedatum ej fanns i bouppteckningen blir du kanske tvungen att vänta till dess att kyrkböckerna blir tillgängliga på landsarkivet. En sökning där är gratis. Krävs flera sökningar får du betala.

När du fått reda på dotterns personnummer kan du i bilden 908/Personuppgifter i allmänhetens terminal få reda på hennes make och hemmavarande barn utan att veta deras förnamn i förväg. Det finns troligen uppgifter om dotterns föräldrar i dotterns personuppgifter i folkbokföringen. Där finns givetvis även uppgifter om hennes make och alla barn. Om detta får du fråga folkbokföringen.

Matts Billgren

Bokanmälningar

Under året har utkommit ett antal böcker av intresse för er cirkelledare liksom era adepter. Här några exempel:

Släktforskarnas årsbok 2000

Utg. av Sveriges Släktforskarförbund, Västervik 2000, red. Håkan Skogsjö, 352 sid, ill.

De sociala skillnaderna var stora förr i tiden. Det var skillnad på folk och folk, inte bara mellan ståndspersoner och allmoge utan också mellan besuttna och obesuttna. En torpare var minsann ingen bonde och en daglönare minsann ingen torpare. Längst ner på den sociala skalan hittar vi de fattiga, de som inte kunde försörja sig själva utan tvingades leva som hjon i särskilda fattighus eller inackorderade i bondgårdar och torp. Om hur fattigvården fungerade förr i tiden kan man läsa i artikeln *Fattigvård i Torrskog* av Berit Fjellman i 2000 års utgåva av Släktforskarnas årsbok. Liksom i tidigare årsböcker spänner artiklarna över ett brett fält.

Ända sedan början av 1800-talet har alla unga män i Sverige tvingats göra *värnplikt*. Fast förr i tiden kallades de beväringar. Men de bokfördes noggrant ända från starten, och rullorna kan många gånger ge intressanta upplysningar om de vapenövande ynglingarna.

Friherrinnan *Amalia Palbitzki* valde kärleken och gifte sig med en enkel inspektor, trots släktens hårda motstånd. Ett nog så ovanligt val i 1700-talets Sverige, där bördan hade mycket större betydelse än personliga kvalifikationer.

I årsboken ingår också flera släktutredningar. Förr ridarhusgenealogen Pontus Möller skriver om en ofrälse gren av släkten *af Trolle*, vidare utreds *adliga ätten Dufva till Hof och Strand*, en vitt utgrenad *prästsläkt i Bollnäs* (där professorn i Paris Jonas Hambræus ingår) och den *judiska släkten Gottfarb* från Rajgrad i Polen.

Dessutom klarläggs *förnamnet Svantes ursprung* (det har inte sin upprinnelse i det vendiska namnet Svante-polk), vi får följa *en helt vanlig tjänstekvinna* genom livet under första halvan av 1900-talet och stifta bekantskap med *livstidsfångnen Carl Nilsson Schreil* - en riktig bråkstake som inte lugnade sig förrän på ålderdomen.

Finn din släkt! I svenska och utländska källor - och på nätet

Ulf Berggren och Elisabeth Thorsell, utg. av Svenska Förlaget, Stockholm 2000, 152 sid, ill.

Indelta soldater, adelskvinnor, valloner och torpare. Hur ser släkten ut? Hur tar man reda på varifrån man kommer? *Finn din släkt* är en lite annorlunda bok om släktforskning. För nybörjaren finns tips och råd om hur man kommer igång, liksom presentation av de vanligaste källorna. Här finns också en röd tråd genom hela boken: information om hur man använder nätet i dagens släktforskning och ett stort antal länkar och tips om olika databaser som finns tillgängliga.

Det handlar också om andra länder, vilka källor och vilken typ av material som finns tillgängligt, och vad som inte finns. Men *Finn din släkt* är också inspirationsläsning. Här berättas om familjetraditioner i Östasien, här finns kuriosa om svenska kändisar i världen, exempel på slumpens roll i släktforskarens vardag och mycket annat. *Finn din släkt* är kort sagt information, kunskap och nöjesläsning i ett.

Idén till boken kommer från en artikelserie i Svenska Dagbladet där flera av texterna tidigare publicerats. Här har texterna samlats och satts in i ett sammanhang tillsammans med nyskrivet material.

Kyrkobokföringshistorik

Björn Fyrlund och Nils Marelius, utg. av Församlingsförbundet, 2000, 50 sid.

Kyrkobokföringshistoriken är en beskrivning av pastorsämbetenas arbetsuppgifter fram t.o.m. 30 juni 1991 med vissa sidoblickar, samt utkast till stolpar i arkivbeskrivning. Skriften är mycket detaljrik och innehåller en beskrivning av alla typer av uppgifter som fick göras på en pastorexpedition, under vilken tid de gällde, och med hänvisning till lag/författning i de enskilda fallen.

Har du tänkt på hur t.ex. skolpliktiga barn i 7-årsåldern

eller värnpliktiga 21-åringar plockades fram? Arbetsuppgifter på expeditionerna bakåt i tiden redogörs för, så långt det varit möjligt att verifiera dessa ner till 1700-talet. Boken kan vara intressant läsning för de som inte känner till kyrkoarkiven och deras uppbyggnad, och för cirkelledare. Den är också ett dokument över gången tid. Ett utförligt register gör att det är lätt att hitta.

Författarna vill gärna, inför en ev. kommande upplaga, komma i kontakt med läsare av boken för frågor och tips.

Släktforskningens mysterium

Ewa Johansson, Klårrödsvägen 105, 291 92 Kristianstad, tel. 044-23 93 19, XX sid, ill. A4 (kan köpas direkt från författaren för 250 kr/st, vid köp av flera 230 kr/st, porto tillkommer).

En bok för nybörjaren och för den som kommit en bit på vägen. Innehåller bl.a. tips och råd i forskningen, exempel på antavlor och ansedlar, adresser till arkiv, släktforskarföreningar samt Internetadresser. Presentation av kyrkböcker. Sockenstämmoprotokoll. Domböcker, bouppteckningar, mantalslängder och jordeböcker. Seder och bruk. Lantmäterihistoria. Att söka sin amerikanska släkt.

Handledarpärm i släktforskning

Per Clemensson och Kjell Andersson, Natur och Kultur/LTs förlag, Stockholm 2000, 23 uppslag, ill.

Författarna till den välkända grundboken *Släktforska steg för steg* har nu utkommit med en handledar- och lärarpärm i släktforskning. Pärmens ansluter till grundboken, såväl vad avser exemplen och metodiken. Dessutom ger pärmens en fördjupning av innehållet i grundboken, såväl som de tidigare utgivna *Hembygdsforska steg för steg* och *Emigrantforska steg för steg*.

De olika uppslagen behandlar ämnena Vad är genealogi?, Systematisering - att ordna materialet, Intervju, samla och dokumentera, Gå på biblioteket, Sök på nätet, Var finns källorna?, Källor på mikrofilm, Lagstiftning som påverkar släktforskningen, Sökmedel - hur man söker i arkivet, Slakten på 1900-talet, Kyrkoarkiven, Forska i bouppteckningar, domböcker och andra handlingar i juridiska arkiv, Forska i mantalslängder och jordeböcker, Övriga arkiv och källor - emigration, soldater m.m., Söka sina rötter i andra länder, Handskriftsläsning och stilar, Mynt, mått och vikt, Släktforskning i skolan.

Johan Alex Lindman

*God Jul
Gott Nytt År*

Tankar i Allhelgonatid

Visst är det roligt att forska på sin levande släkt och att arrangera en släktträff för att träffa alla sina fränder. Icke desto mindre ägnar de flesta av oss troligen mest forskartid åt att finna våra avlidna släktingar. Intressant är ju då att i dödböckerna få upplysning om vad man dog av. Fram till 1749 angavs dödsorsaken endast sporadiskt. Efter Tabellverkets tillkomst skulle prästerna däremot särskilt ange sjukdomar (dödsorsaker). I *Gunnar Lagerkranz* bok *Svenska sjukdomsnamn i gångna tider* (sjunde upplagan, 2000) förklaras vad sjukdomsnamnen *blodkastning, gastakysnar, gyllenåder, inslaget utslag* och *älvablåst* och många andra sjukdomsnamn innebar.

En epidemi förklaras av Lagerkranz som en "tidvis över en befolkning utbrytande smittsam sjukdom". Om epidemier, eller farsoter som de också kan kallas, har *Berndt Tallerud* skrivit flera intressanta böcker, bl.a. *Fakta om digerdöden* (1987), *Farsoter genom tiderna* (1991) och *Skräckens tid - Farsoternas kulturhistoria* (1999).

Den som släktforskar har förvisso ofta anledning att studera den avlidnes bouppteckning. Även i dessa dokument dyker det upp ålderdomliga ord som är svårförståeliga idag, t.ex. *knoppsäll, mockflake, sörpkar* och *övertåg*. I *Barbro Lunsjös* praktiska *Släktforskarens uppslagsbok - 3400 bouppteckningsord* (1996) förklaras vad de gamla bouppteckningsorden betyder.

Begravningsdags: "klockarefar skall allting bestyra". Visst skötte klockaren klockringningen, men som citatet ovan avslöjar så ombesörjde klockaren så mycket mer i församlingens tjänst. Klockarens många, från tid till annan skiftande, arbetsuppgifter - kyrkotjänst med klockringning och funktionen som försångare, undervisare, vaccinator och postbefordrare - redogörs för i *Hilmer Wentz* bok *Klockaren i helg och söcken* (1980). Därtill ansvarade klockaren för tillsyn över kyrkogård, gravgrävning och s.k. benhus och gravplats anvisades även av klockaren.

Allhelgona innebär för många gravsmyckning och ljuständning. Om denna ursprungligen katolska högtid kan man läsa mer i t.ex. *Nils-Arvid Bringéus* välkända *Årets festseder* (1988). Som släktforskare är det ju också lätt hänt att man "upptäcker" många släktgravar runt om i landet. Mindre trevligt är dock att upptäcka att det intill gravstenen finns en skylt uppsatt av kyrkogårdsförvaltningen där de efterlyser gravrättsinnehavare. Risk finns då att gravstenen kan komma att tas bort då gravrättsinnehavare saknas. Om detta kan du läsa mer i *Britt Hagmans* kolumn om gravstensinventeringen (sid. 7).

Tankar i allhelgonatid, nedtecknade av

Johan Alex Lindman

Kompendium för fortsättningskurser!

På *Cirkelledarkonferensen i Linköping*, under släktforskarlagarna i augusti i år, presenterade jag en idé om ett kompendium med ämnen till fortsättningskurs. Detta ledde till ett beslut på konferensen att tillsätta en arbetsgrupp som ska undersöka om det finns behov av ett sådant kompendium. Under tecknad utsågs att leda arbetsgruppen.

Mina frågor till Dig som läsare av *Släktcirkeln* är: Vad skulle detta kompendium kunna innehålla? Vilka är de vanligaste och mest allmängiltiga frågorna efter en nybörjarkurs? Var hittar jag som cirkelledare svaren på dessa frågor och/eller vart kan jag hänvisa cirkeldeltagarna?

Jag har nybörjarkurser i Stockholmsområdet och deltagarna har sina anor i mycket skilda delar av landet. Under kurserna har jag noterat ämnen som jag ser skulle kunna ingå i en fortsättningskurs, t.ex.:

- om markägande, gårdsnamn, arv och förvärv,
- om sjukdomar och hälsokurer, vård och omsorg,
- om latinska benämningar - översätta,
- om namnformer och namnlagen,
- om bostaden, odling och maten, boskap och husdjur,
- om att bo på landet och i staden,
- om bygders historia och folkets språk,
- om knektar, soldattorp och forskning i militärmaterial,
- om oäkta barn, deras och mödrarnas levnadsvillkor,
- om arbeten, yrken och skråväsendet,
- om näringar och handel, samfärdsel och gästgiverier,
- om rariteterna i domstols- och andra arkiv,
- om nya folkbokföringen,
- om källor och forskningsvariationer i andra länder,
- om litteratur, Rötter och annat på nätet,
- om släktforskarprogram.

Min tanke är att med hjälp av kompendiet skulle den mindre erfarna cirkelledaren kunna planera en fortsättningskurs eller sätta ihop en kurs på valda delar enligt deltagarnas önskemål. Kompendiet skulle kunna innehålla artiklar och/eller hänvisningar till skrivet inom ämnesområdet, en samlad förteckning över hembygdsböcker och mycket annat.

En sista fråga till Dig är då: tycker Du att det finns behov av ett kompendium med ämnen, tips och idéer för att planera och anpassa en fortsättningskurs? Har Du tankar, tips och idéer så kontakta mig! Likaså; vill Du vara med i arbetsgruppen så kontakta mig!

Gunvor Hjærtström
Torsvikssvängen 37
181 34 Lidköping
Tel. 08-731 75 07
gunvor.hjartstrom@telia.com

Gravstensinventeringen

I Sverige sedan ett tjugotal år tillbaka en riksomfattande *gravstensinventering*. Inventeringen startades av *Genealogisk Ungdom* och drivs sedan 1986 i *Svenska Släktforskarförbundet* regi. Vår ambition är att inventera och dokumentera alla våra gamla gravstenar runt om i landet, innan de av någon anledning försvinner. Det finns flera orsaker som gör vårt arbete så angeläget. Dagens luftföroreningar orsakar att gravstenarna, speciellt de av kalk- eller sandsten, vittrar sönder och gör inskriptionen oläslig. Gravskändningen är en annan oroväckande orsak. Ett annat "hot" är begravningslagen från 1991, som kan innebära stora förändringar för den svenska kyrkogårdskulturen. I den nya lagen sägs bl.a. att det skall finnas en gravrättsinnehavare till varje grav. På pastorsexpeditionerna pågår därför ett arbete med att söka rätt på anhöriga till de gravar som saknar gravrättsinnehavare. Du kanske har besökt en kyrkogård nyligen och sett att det finns skyltar vid gravstenar, skyltar som uppmanar besökaren att ta kontakt med kyrkogårdsförvaltningen. Detta är ett sätt att nå de anhöriga. Det finns ett annat sätt, som jag är övertygad om skulle kunna vara till hjälp i detta arbete.

Vi kan tänka efter, vilka är gravrättsinnehavare till våra anhörigas gravar? På detta enkla sätt kan vi genom vår kunskap om slakten hjälpa kyrkogårdsförvaltningarna i deras arbete. Vi kan också slippa den obehagliga överraskningen, som så många har upplevt idag, att vi vid vårt nästa besök finner att gravstenen är borta. Detta kan bero på att någon gravrättsinnehavare inte hittats. Graven och gravstenen tillfaller då efter en viss tid pastoratet som bestämmer vad som skall ske med gravstenen. I alltför många fall innebär detta att gravstenen fraktas bort för att destrueras till makadam vid vägbyggen.

Det är nu vi behöver din hjälp! Vi kan och bör skynda på med att inventera och dokumentera våra gamla vackra gravstenar - i första hand de som är resta före 1900 - innan de försvinner. Även de gravstenar som är resta i början av 1900-talet är viktiga att inventera då även dessa löper risk att försvinna. Just nu pågår inventering av drygt 750 kyrkogårdar runt om i Sverige, och mer än 940 kyrkogårdar är inventerade, men som du förstår, återstår ännu många. Blir du intresserad av att hjälpa till eller vill du sprida informationen till dina cirkeldeltagare? Hör av dig så skickar jag information och material. Du kan också se resultatet av gravstensinventeringen per den 15 februari 2000 på förbundets nättidning Rötter <www.genealogi.se/gravsten>

Britt Hagman, Box 2131, 511 02 Skene
Tel. 0320-480 87
E-post: brittha@algonet.se

Vad kan Förbundet bidra med för cirkelkurser i släktforskning?

Förbundet kan på flera sätt bidra till innehållet i studiecirklar i släktforskning och bistå med information och kontakter för deltagarna i cirkeln. Några exempel är följande:

- Förbundet välkomnar cirkeldeltagarna, enskilt eller i grupp, till studiebesök på Förbundets *kansli* i Stockholm och Göteborg (adresser, telefon m.m. se nedan). En lördag i april varje år håller Förbundet *Öppet Hus*, till vilket alla intresserade är välkomna.
- Förbundet har *bibliotek* med genealogisk litteratur i såväl Stockholm som Göteborg som det står var och en fritt att besöka.
- Till Förbundet är till dags dato *128 lokala, regionala och nationella föreningar* anslutna. Tillsammans med de enskilda s.k. stödjande medlemmarna i Förbundet har organisationen idag omkring 42.000 medlemmar. Söker man kontakt med en förening i viss region hjälper Förbundet till med detta. Majoriteten av dessa föreningar ger ut tidskrifter vilka finns att läsa i Stockholm och Göteborg.
- Utöver årsböckerna säljer Förbundet *handböcker* i släktforskning (t.ex. *Släktforska! Steg för steg*), *CD-rom* i ämnet (t.ex. *Sveriges dödbok 1950-1999*, *Svenska ortnamn*, *Svenskt Biografiskt Lexikon* och *Söderskivan*), *ansedlar*, *antavlor* m.m. Som stödjande medlem i Förbundet har man rabatt på hela försäljningssortimentet.
- En *affischserie* i form av informativa och intressväckande planscher vilka kan vara ett bra informationskomplement på släktcirklarna.
- Förbundet har även *informationsbroschyrer* om släktforskning, en kort handledning till nätidningen *Rötter* samt en sortimentsbroschyr, vilka alla kan rekvireras gratis från Förbundet.

Medlemsavgiften är 180 kr per kalenderår för enskilda personer (högst 25 år betalar 90 kr). Medlemmarna får *Släkthistoriskt Forum* (5 nr/år) och *Svenska Antavlor* (2 nr/år).

Sveriges Släktforskarförbund
Box 30222
104 25 Stockholm
Tel. 08-695 08 90
Fax. 08-695 08 24
genealog@genealogi.se

Sveriges Släktforskarförbund
Tredje Långgatan 39
413 27 Göteborg
Tel. 031-42 33 11
Fax. 031-42 65 76

När ord fattades...

Jag minns när vi fick en ny deltagare i vår handskriftscirkel, en dam i medelåldern, som aldrig hade gått på någon kurs i släktforskning, men som hade försökt forska lite på egen hand under arbetslösheten. Vid det första mötet var hon så tillbakadragen och tystlåten, att jag började undra om hon skulle hänga med oss (vi hade nämligen haft vår handskriftscirkel i minst tio terminer när hon på försök hoppade in).

Vi hade en rätt så jobbig text i läxa till gången därpå. Själv stötte jag på ett par ord som jag gick helt bet på. När vi sen skulle gå igenom hela texten vid vårt andra möte hakade vi upp oss på det första av dessa två ord. Förstoringsglaset åkte fram, det ena förslaget efter det andra ratades. ”Okey, vi får gå vidare i texten”, sa jag (det händer ju då och då att man får ge upp). Då...upphov hon för första gången sin stämning: ”Ödesmål!”. ”Va?”. Vi andra tittade på varann, på texten, förstoringsglaset kom fram igen, vi vred på pappret och granskade ordet noggrant upp och ner och från sidan. Vi stirrade förvånade på henne. Hon såg generad ut som om hon hade vräkt ur sig något opassande.

”Hm, näe...Eller vad tror ni? Fast...kanske ändå?” var reaktionerna bakom våra förstoringsglas. Så helt plötsligt såg vi att hon faktiskt hade rätt. Faktiskt. Tala om nybörjartur!

Nåväl, vi traggade på med texten under ivriga diskussioner över vissa ord tills det blev tvärstopp igen. Vi förkastade varandras förslag som vanligt, småskällde på den slarvige textskrivaren. Sneglade bort mot den timida damen. Vi tog en kaffepaus och pratade om ditt och datt. Damen hade börjat tina upp lite nu och jag kände att hon var med i gemenskapen. Hon förde ett livligt samtal över kaffekoppen med sin närmsta granne vid bordet. De började åter granska texten, nu mumlande till varandra. Grannen fick plötsligt ett förklarad skimmer över sitt ansikte. ”Pistolstrumpa!” hojtade han.

Vi andra tystnade vaksamt med ögonen på vid gavel. Vad skedde? Vi vände sökande våra blickar mot texten igen. Där stod ordet. Pistolstrumpa. Visst, ingen tvekan! Jag betraktade länge vår nya cirkelmedlem. Hon log förstulet över sitt förstoringsglas.

Barbro Lunsjö
barbro.lunsjoe@swipnet.se

Släktforskning på TV

P.g.a. att TV-tablåerna angav felaktig sändningstid för *TV-serien om släktforskning* vid repriseringen den 2 oktober, sänds programmen ännu en gång. Enligt *Christer Björkqvall* vid UR-Akademien kommer serien att representeras i en blocksändning efter nyår, dock vet man ännu ej exakt när. Programmen kan köpas på videokassetter direkt från Utbildningsradion.